

Sovyetik Bilim, internet ve üretkenlik / Ergün ÖZALP

Bir üretici güç olan bilime, eşittir üretkenlik ve refah diyebilir miyiz? Bu soruyu sormamızı çağrıştıran BBC internet sitesinde yeralan *Chris Baraniuk* imzalı bir yazıdır. Yazı özetle, 'Sovyetlerde internet planlaması ve projesinin batılılardan önce başladığını, 1959'da *Anatoly Kitov'un* SSCB' de bir internet ağı kurma projesinin Nikita Kruşçev'den onay almadığını daha sonrada ondan esinlenen sibernetiğin kurucusu ve Sovyet internetinin fikir babası *Viktor Gluşkov'un* hazırladığı OGAS adı verilen 10 yıl üzerinde çalıştığı projenin, 'tavuk çiftliklerindeki lambalar makinelerle otomatik açılıp kapatıldığı ve bunları bir ağ haline getirmeye gerek olmadığı' gerekçesiyle, 1970' te partinin onayını alamadığını, o dönemlerde zaten birkaç kasabanın bilgisayar ağıyla birbirine bağlanmış olduğu Rusya'da değil de, 1990 sonrası Amerika'sında internete geçildiği' belirtiliyor. Ayrıca yazıda, sanki Kruşçev, Gorbaçov ya da Yeltsin döneminde internet teknolojisine geçilseydi, sovyet ekonomisinin daha iyi yönetileceği ve çöküşün engellenebileceği ima edilmektedir..

1917 Ekim Devrimi sonrasında, sadece işçiler zincirlerinden kutulmadılar, bilim adamları, sanatçılar kısaca sömürücü kesimler dışındaki özgürlüğüne kavuşan tüm toplum; üretim araçlarındaki toplumsallaşmaya koşut olarak, emeğin hizmetinde yeniden mevzilendirildi. Bilim adamlarına ve kültürel alana, bilimsel sosyalist yasaların yön vermesi, işçi sınıfı partisinin, toplumun ortaya çıkan enejisini, verimli ve hızlı olarak örgütleme becerisi, inanılmazı gerçekleştirdi. Ama en önemlisi, yapılan işlerin ve projelerin insanı ve onun refahının geliştirilmesini merkeze almasıydı. Üretim araçlarının, üretici güçlerin ve onun bir unsuru olan bilim ve tekniğin ilerletilmesinin tek motivasyonu, kâr değil insandı. Kapitalistler artı-değeri daha fazla sömürmek amacıyla keyiflerine göre istedikleri zaman bilim ve tekniği kullanmaları, sosyalizmin kuruluşuyla tarihe gömülmüş, üretim ve tekniğin önündeki engeller, sınırlar kaldırılmıştı. Sovyet devleti, Ekim devrimi sonrasında, kuşkusuz daha önceki Çar Petro döneminde, bilime dönük yapılan reformların mirasını devralarak, onu bilimsel sosyalist bir temelde geliştirdi. İki dünya savaşı yaşamasına, 50 milyon insan kaybına ve ülkenin altyapısının tahrip olmasına karşın; Stalin önderliğindeki Sovyetik Rusya, SSCB Bilimler Akademisi, dünya çapında binlerce bilim adamı yetiştirdi, yüzlerce tarihi önemde buluşa imza attı. Bunlardan birkaçını anımsarsak: Uzaktan kumanda teknolojisinin keşfi, metal kablolar üzerinden ses ve veri akışı, uzay gemilerinin dalgalarla yönetilerek uzaya önce köpeklerin yollanması, ardından Yuri Gagarin'in uzaya ilk çıkan insan olması, ayın görünmeyen yüzünün fotoğraflanması, dünyanın yeraltı maden zenginliğinin uzaydan sinyaller yollanarak ilk tektonik haritasının elde edilmesi vb. dijital alandaki bulguların bazılarıdır.. Tüm bunlar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Stalin önderliğindeki SSCB'nin salt sanayi alanında değil, Atom fiziği, Kimya, Botanik, Moleküler Biyoloji, Jeoloji uzay bilimi, otomasyon, askeri teknoloji vb alanlarda da önde olduğunu göstermektedir. 1956 sonrası partideki yönetimi devralan Kruşçev revizyonist kliğinin, ekonomik denge ve öncelikleri değiştirerek sosyalizmi bozuşturması ve daha sonra da 1980' lerin ortasında Gorbaçov'la kapitalistlerin limanına demir atması, Rusya'da üretici güçlerin ve doğal olarak halkın tahribatını beraberinde getirdi. Ama yine de Putin Rusyası, 1950' lilerde temelleri güçlü atılmış sosyalist ekonomiden arta kalanların mirasını yiyerek tekrar palazlanma yoluna girebildi.. Putin Rusyası'nın Dijital alanda ve askeri teknoloji de geliştirdiği yeni silahların, geri planında geçmiş sosyalizmin mirası yatmaktadır. Başta sözünü ettiğimiz BBC'nin internet sayfasındaki yazının, '*Rusya Geçmişte internet teknolojisini engellemeseydi yıkılmayabilirdi*' arka plan tezi, çok saçmadır. Bu, teknolojiyi her derde deva ilaç gibi sunan, teknoloji fetişisti bir yaklaşımdır. Tek başına bilimsel buluş ve üretkenlik artışı, nerede insanlara refah ve kesin başarı sağlamıştır ki?

Bilim ve teknolojinin, ancak, hangi üretim ilişkileri altında ve üretim koşullarında, kimler tarafından uygulandığı; gelişmeyi ve refahı belirlemektedir. Günümüzde bilimsel patent başvurularında artış yaşanıyor ama bunların tümü teknolojiye dolayısıyla üretkenliğe dönüştürülemiyor. Çünkü piyasada yeteri kadar '*mal bolluğu*' yani kriz durumu yaşanıyor, yaklaşık on yıldır da durgunluk bir türlü aşılamadı. Kapitalizmin amacı artı-değerdir, eğer kâr elde edemiyorsa ileri tekniği bırakır, en ilkel duruma, el ile çalışmaya döner.. Sermayenin batıdan uzaklaşarak Asya'ya, Afrika'ya akışı, ucuz emek kol işçiliğinin yaygın olduğu buradan elde ettiği artı-değerler, bunu her geçen gün kanıtıyor. Şu anda dünyanın belli başlı kapitalist ülkelerindeki emek üretkenliği bir önceki yıllara oranla % 200 den fazla bir düşüş eğilimindedir. Ekonomist Dergisinin son Ekim sayısındaki verilere göre, Amerika, Kanada, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya gibi ülkelerdeki emek üretkenliğindeki ortalama artış, 1995-1995 arasında %2 ve 2.5 aralığında salınırken; 2005-2015 arasındaki ortalama değişim % 0.5-1 düzeyine geriledi. Dünya Genelinde 2014 yılında patent başvurusu sayısı, WIPO (World Intellectual Property Organization) 2015 verilerine göre; 2.7 milyona ulaştı. Bu 2013 yılına oranla % 4.5'lük bir artış anlamına geliyor. Artış var, ama yeni teknolojiye dönüşümde artış yok; buluşların teknolojiye dönüşümünün zayıf kalışı; tekellerin elinde, çürütülen kilit altındaki bilim ve tekniğin boyutunu da gösteriyor.. Kapitalist emperyalist tekellerin bilime ve araştırmaya verdiği değer, dağıttıkları rüşvet kadar bile değerlidir. Global ölçekte ARGE harcamalarının dünyanın toplam üretimi

içindeki payı, 2014'te, 88,733 trilyon dolarlık dünya üretim hasılasına oranla, 1.618 trilyon dolardır. Bu rakam, aslında tekellerin dağıttığı rüşvetle eşdeğer bir miktardır. IMF Başkanı *Christie Deparde*'nin Londra'da yapılan 'Yolsuzlukla Mücadele Zirvesi' nde açıkladığına göre, kapitalist dünyada dağıtılan rüşvetlerin tutarı 1.3 ile 1.75 trilyon dolar düzeyindeymiş! Bu da bilim ve teknolojinin doğrudan üretici güçlerin gelişmesine yapacağı katkının kapitalizm tarafından nasıl engellendiğini – birkalın tüm üretimin robotlarca yapılması şartlanlığını - mevcut durumda olağan bilim ve teknolojik gelişme karşısında dahi, kapitalist ilişkilerin nasıl ayakbağı, bariyer olduğunu göstermektedir.

İstedığınız kadar gelişmiş internet ağı, istediğiniz kadar gelişmiş araçlarınız, robotlarınız olsun, ne kapitalist krizleri savaşları ne de göçleri önleyemiyor.. Özetle, akıllı telefon ve tabletlerinizin modellerinin geliştirilmesi, arabanızın dijital aksamının değişmesi; yemeniz, içmeniz, çalışma saatleriniz ve genel refahınız üzerinde olumlu ve köklü bir etki yaratmadığı gibi; dünyadaki kaotik durumu, krizi, açlığı, savaş ve ölümleri, göçmenlik olgusunu, uyuşturucu ve fuhuş batağını da yoketmiyor. Dahası bu dijital aletler sayesinde, basın yayın tekeline sahip kapitalistler, akıl ve beyin sağlığı ile oynayarak, tüm toplumu kendi köleleri halinde formatlıyor. Kapitalizmin, açıktan, sömürü ve ölümden başka insanlığa vereceği birşey kalmamıştır. Bilim ve teknikte, insanlık yararına bir ilerleme, insanlığın hizmetinde sınırsız bir kullanım ve refah hedefleniyorsa; kapitalizme karşı mücadele edilmeli ve üretim araçları üzerindeki burjuva tekele son verilmelidir.

(Kasım / 2016 arkadaş)